

ધોરણ : 7

ગુજરાતી

પાઠ - 6

લીખુ

અભ્યાસ / સ્વાધ્યાય

અભ્યાસ

1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર માટે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો ઉત્તર શોધીને તેનો ક્રમ-અક્ષર
પ્રશ્ન સામેના માં લખો.

(૧) અહીં “માણસોનો ઠઠારો” એટલે _____

(ક) ધક્કામુક્કી

(ખ) ભીડ

(ગ) મેળો

(ધ) જગામગાડ

(2) હું _____ એક જ જતના સ્વરો વચ્ચે થઈને “પગથી પર ચડી
ગયો એટલે-...

(ક) પગથી ચાલીને ગયો

(ખ) કુટપાથ પર ગયો

(ગ) રોડ પર ગયો

(ધ) એક પ્રકારના વાહનમાં ગયો

(3) “ભીખુ” પાઠમાં, ‘આ છોકરો સ્તંભ હશે’ – શબ્દોનો અર્થ શો છે ?

(ક) નોકરી કરતો

(ખ) કુટુંબમાં જવાબદારી

(ગ) કમાતો

(ધ) અડગા

(4) “ભીખુ” પાઠની ઘટના કયા શહેરની છે ?

(ક) દિલ્હી

(ખ) અમદાવાદ

(ગ) ગોડલ

(ધ) વીરપુર

2. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો.

(1) લેખક અક્સમાતથી બચવા કયાં ચાલતા હતા ?

➤ લેખક અક્સમાતથી બચવા ફૂટપાથ પર ચાલતા હતા.

(2) છોકરાની મા તરફ શોફરે શા માટે ઠપકાભરી નજર નાખી ?

➤ છોકરાનું ધ્યાન ન રાખવા બદલ છોકરાની માં તરફ શોફરે
ઠપકાભરી નજર નાખી.

(3) લેખક સ્વીને ત્રણ પૈસા આપીને શા માટે ફરજ જતા રહ્યા ?

> લેખકે ત્રણ પૈસા સ્વીને આપતાં, પૈસાના ઘંઘડાટથી જગેલું છોકરું રખેને લેખકને હેરાન કરે એ વિચારથી લેખક ફરજ જતા રહ્યા.

(4) છોકરાં એના (ભિખારી) બાઈને શા માટે વળગી પડ્યાં ?

> છોકરી ભૂખ્યાં હતાં તેથી (ભિખારી) બાઈ કંઇ લાબ્યો હશે એમ ધારીને તને વળગી પડ્યાં.

3. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.

(1) લેખક કોણી વર્તણૂક બારીકાઈથી જોઈ રહ્યા હતા ? શા માટે?

➤ લેખક એક દસ-બાર વર્ષના અત્યંત કંગાળ લાગતા છોકરાની વર્તણૂકને બારીકાઈથી જોઈ રહ્યા હતા, કારણ કે તે મીઠાઈની દુકાન આગળના એક ખૂણામાં ઉલ્લો હતો. તે અત્યંત તૃષ્ણાથી અનિમેષ દૃષ્ટિએ મીઠાઈના થાળ તરફ, ખાસ કરીને જલેખીનાં ચકચકિત ગુંચળા તરફ જોઈ રહ્યો હતો

(2) ભીખુ દાળિયા ખાતાં શા માટે અટકી ગયો ?

> ભીખુએ છ પૈસાના દાળિયા જોખાવ્યા. પછી તે નીચે ધૂળમાં ચીથરું પાથરી તેમાં દાળિયા બાંધવા લાગ્યો. તેણે તેમાંથી એક મૂઠી ભરી દાળિયા લીધા. તે દાળિયા મૌમાં મૂકવા જતો હતો ત્યાં તેને તેનાં ભૂખ્યાં ભાંડાઓ યાદ આવ્યાં, તેથી તે દાળિયા ખાતાં અટકી ગયો.

(3) લેખકે હોટલ અને સિનેમાને શા માટે યાદ કર્યું ?

► લેખકે બે કલાક પહેલાં જ કલદાર રાણીછપના રૂપિયા સાથે ભક્તમાંથી શહેર તરફ મુસાફરી કરી હતી. તેમાંથી નવ આના સિનેમામાં અને સવા છ આના હોટલમાં ખરચાઈ ગયા હતા. હવે લેખક પાસે માત્ર ત્રણ પૈસા જ બાકી રહ્યા હતા. તે તેમણે લિખારણ બાઈને આપી દીધા. ભીખુએ પોતે ભૂખ્યા રહીને પોતાનાં ભૂખ્યા ભાંડુઓને દળિયા ખાવા આપ્યા હતા. આ જોઈને લેખકને થયું કે સિનેમા અને હોટલના વિલાસી ખર્ચું ઓછા કરવામાં આવે તો આવા ગરીબોને પોષી શકાય, આમ લેખકે હોટલ અને સિનેમાને યાદ કર્યા.

(4) ભીખુએ લેખક સામે લુચ્યાઈમાં મોં કેમ મલકાવ્યું ?

➢ ભીખુએ પોતાનાં ભાંડુ માટે જલેબી જતી કરી, દાખિયા ન ખાધા. લેખકે આ હકીકત જોઈ. લેખકે એનું નામ પૂછ્યું.
પોતાની વાત લેખક કળી ગયા છે એવું જાણીને ભીખુએ
લુચ્યાઈમાં મોં મલકાવ્યું.

(5) ભીખુનો ભાંડરડાં માટેનો પ્રેમ લેખકને શા માટે ગમ્યો ?

> ભીખુ ખરીદેલા દાળિયા ચીથરામાં બાંધી રહ્યો હતો, ત્યારે
તણે તેમાંથી દાળિયાની એક મૂઠી ભરી; પણ દાળિયા ખાધા
નહિ. તે ભૂખનું દુઃખ ગળી જઈને તેની મા પાસે પહોંચ્યો. ત
માં આગળ બોલ્યો કે તને એક શેઠે જલેબી ખવડાવી છે.
તથી લેખકને ભીખુનો ભાંડરડા માટેનો પ્રેમ ગમ્યો.

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો.

- (1) લેખક ચાલતાં ચાલતાં ક્યાં અટકી ગયા ? ત્યાં તેમણે શું જોયું ?
- લેખક ફૂટપાથ પર ચાલતા હતા. તે સમયે તેમણે ત્રણ દરવાજા પાસે દર્દશી બોલાવેલા આ શબ્દો સાંભળ્યા, ‘એક કંગાલ પર ઇતની રહમ કરો!’ આથી લેખક ચાલતાં ચાલતાં અટકી ગયા. ત્યાં તેમણે દરવાજા વરચેની સાંકડી કમાનમાં એક અત્યંત કંગાળ સ્થીને ત્રણ-ચાર બાળકો સાથે જોઈ.

(2) ભીખુએ જલેબી ખરીદીને શા માટે ઘાધી નહિ ?

> જલેબીની સુગંધથી લીખનું માં પાણી પાણી થઈ ગયું, છતાં તેણે જલેબી ખરીદી નહિ. ભીખુને તેનાં બૂખ્યાં ભાંડુઓ ચાદ આવ્યાં. તેણે જલેબીને બદલે છ પૈસાના દાળિયા ખરીયા, જેથી બધા ભાંડુઓને થોડા થોડા દાળિયા ખાવા મળે.

(3) ભીખુ એની મા પાસે શા માટે ખોટું બોલ્યો ?

> ભીખુની મા અને એનાં ભાંડ ભૂખ્યાં હતાં. એની પાસે એટલા દાખિયા નહોતા, કે જેથી ઘરનાં બધાની ભૂખ સંતોષી શકાય. બધાને દાખિયા મળી રહે એ માટે ભીખુએ પોતે દાખિયા ખાધા નહિ. કુટુંબ પ્રત્યેની લાગણીને કારણે તે એની માં આગળ ખોટું બોલ્યો કે પોતે ધરાઇને ખાધું છે.

(4) 'કુટુંબનો સ્તંભ' કોણે કહેવાય ?

> ઘરનો સ્તંભ ઘર માટે ટેકા કે આધારનું કામ કરે છ. એમ જે વ્યક્તિ પર સમગ્ર કુટુંબનો આધાર હોય તેને 'કુટુંબનો સ્તંભ' કહેવાય.

(5) “ભીખુ ભૂખનું દુઃખ ગળી ગયો.” એવું લેખકે કેમ કહ્યું ?

> ભીખ પોતે પણ ખૂબ ભૂખ્યો હતો. ભૂખનું એ દુઃખ દૂર કરવા એણે છ પેસાના દાખિયા ખરીધા. દાખિયા મોંમાં નાખવા જતાં એને પોતાનાં ભૂખ્યાં ભાંડુ ચાદ આવ્યાં. તે દાખિયા ખાઈ ન શક્યો. લેખક તેથી કહે છે : ‘ભીખું ભૂખનું દુઃખ ગળી ગયો.’

(6) આ વાર્તાનું શીર્ષક તમે શું આપો ? શા માટે ?

➢ આ વાર્તાનું શીર્ષક હું ‘અંતરના અમી’ આપું, કારણ કે આ વાર્તાનું મુખ્ય પાત્ર ભીખુ પોતે દુઃખ વેઠે છે, પણ માં અને બાઈબાંડનો વિરોધ ઘ્યાલ રાખે છે. પોતે ભીખ માર્ગિને લાવે અને પોતે ન ખાય પણ બાઈબાંડને ઘવડાવે છે, જે ભીખુના અંતરમાં રહેલું અમૃત તત્ત્વ છે.

2. નીચેના વાક્યો કોણ બોલે છે તે લખો.

(1) 'ખાવાનું તો ભાઈ લાવે ત્યારે...'

➤ છોકરાં માં

(2) 'એક શેઠિયે મને જલેબી ખવડાવી.'

➤ ભીખુ

(3) 'મા ! કંઈ ખાવાનું છે ?'

➤ ભીખારણાનું છોકરું

(4) 'એઈ-આંખ પણ નથી કે શું ?'

➤ પદ્ધતાળો

3. નીચેના દરેક રૂઢિપ્રયોગનો વાક્યપ્રયોગ કરો.

(1) ઊંડારી લેવું - બચાવી લેવું

➤ દ્રાઇવરે સમયસૂચકતા વાપરીને, મુસાફરોને અક્સમાતથી ઊંડારી લીધા.

(2) વાત કળાઈ જવી - વાત સમજાઈ જવી

➤ પોતાની વાત કળાઈ ગઈ છે એ જણીને રધુ શરમિંદો થઈ ગયો.

(3) રાડ ફાટી જવી - ભયથી ચીસ પડી જવી

➤ રસ્તાની વચ્ચે ચાલતી બસની બ્રેક ફેઇલ થઈ જતાં, સૌની રાડ ફાટી ગઈ..

(4) વદન કરમાઈ જવું - નિરાશ થઈ જવું

➤ પરીક્ષામાં નાપાસ થતાં ચંપકનું વદન કરમાઈ ગયુ.

4. સૂચના મુજબ કરો.

(1) આ પાઠમાં 'વદન નામનો શબ્દ છે. આ શબ્દમાંના અક્ષરોનો ઉપયોગ કરી બીજા શબ્દો બનાવી શકાય.

જેમ કે વદ, વન

(2) આ ઉપરાંત બીજા વધુ શબ્દો બનતા હોય તો બનાવો.

➤ એન, એવ, નાન, નવ

(3) આ શબ્દોના અર્થે શબ્દકોશમાંથી મેળવો.

- (1) દન = દિવસ
- (2) દવ = દાવાનજ
- (3) નદ = મોટી નદી
- (4) નવ = '9' સંખ્યા
- (5) વદ = કૃષ્ણ પક્ષ, અંધારિયું
- (6) વન = જંગલ

(4) આ શબ્દોના ઉપયોગથી વાક્યો બનાવો.

►(1) મહારાજે છેલ્લા છ દનથી અનાજ-પાણી છોડ્યાં છે.

(2) જંગલમાં દવ લાગ્યો છે.

(3) નદનાં ઊડા પાણીમાં હોડીઓ તરે છે.

(4) શંકરપ્રસાદને નવ ભાઈ-બહેન છે.

(5) મારા ભાઈનો જન્મ શ્રાવણ વદ ત્રીજનો છે.

(6) પહેલાના જેવાં ગાઢ વન હવે રહ્યાં નથી.

5. શબ્દ શતરંજ.

આપેલ કોષ્ટકના આડા, ભેલા અને ત્રાંસા ખાનામાંથી નવ તેજસ્વી અને પ્રેરક બાળકોનાં નામ શોધો. દરેકનો ત્રણ-ચાર વાક્યોમાં પરિચય આપો.

બા	ંગ				બા	આ
શા	ભિ	ઈ	મૈ		બુ	ડુ
ધુ	એ	હ	સ		ગી	ફી
વ	મ	રે	સુ		જુ	કે
દ	ન	રી	કે	તા	લ	
ગ	પ	મ	સુ	દે		વ

જવાબ.- (1) અજ (2) અલિમન્યુ (3) આકુણી (4) કુશ (5) ધૂવ (6) નરેન્દ્ર
(7) નચિકેતા (8) લવ (9) ઉપમન્યુ

(1) અજ - અજ સૂર્યવંશી રાજ રઘુનો પુત્ર હતો. ઈન્દ્રમતી નામની રાજકન્યાને તે પરણમ્યો હતો. આકાશમાર્ગે જતા નારદની વીણા પરથી પુષ્પહાર ઈન્દ્રમતી ઉપર પડતાં તેનું અવસાન થયું હતું. ત્યારે અજ રાજએ વિલાપ કર્યો હતો.

(2) અલિમન્યુ - તે અર્જુનનો પુત્ર હતો. માતા સુલદ્રાની કુખે જન્મ્યો હતો. કૃષ્ણનો તે ભાણેજ હતો. મહાભારતના યુદ્ધમાં તેર દિવસ સુધી તે બરાબર ઝૂંમ્યો હતો. કૌરવોએ ગોઠવેલા ચક્કવ્યુહમાં તે ફસાઈ ગયો. કૌરવોએ એનો અન્યાયથી વધ કર્યો.

(3) આરુણી - ગુરુએ તેને એતરમાં પાણીમાં પાળો બાંધવાનું કામ સોખ્યું હતું. પાણી જોરમાં આવતું હતું અને પાળો તૂટી જતો હતો. આથી પોતે જ ત્યાં સુઈ ગયો. પાણી અટક્યું. ગુરુએ એને ઉઠાવ્યો અને શાબાશી આપી. પાછળથી તે જ "ઉદાલક" તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો.

(4) કુશ - ભગવાન શ્રીરામનો મોટો પુત્ર હતો. તેનો જન્મ વાલ્મીકિ ઋષિના આશ્રમમાં થયો હતો. શ્રીરામે અશ્વમેધ યજ્ઞ કર્યો ત્યારે કુશ અને તેના ભાઈ લવે યજ્ઞના ઘોડાને પકડી શ્રીરામની સેનાને પડકારી હતી. તેણે કુશાવતી નગરીની સ્થાપના કરી હોવાનું મનાય છે.

(5) ધૂવ - તે રાજા ઉત્તાનપાદ અને એની અણમાનીતિ રાણી સુનીતિનો પત્ર હતો. પાંચ વર્ષની વયે પિતાના ખોળામાં બેસવાની બાબતમાં રાજાની માનીતી રાણી સુરુચિએ તેનું અપમાન કર્યું. તેથી તે જંગલમાં ગયો અને તેણે ઘોર તપ કરી ભગવાન વિષ્ણુને પ્રસંગ કર્યો.

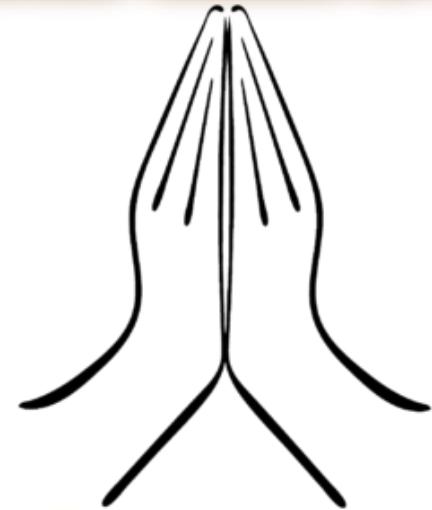
(6) નરેન્દ્ર - સ્વામી વિવેકાનંદનું બાળપણનું નામ નરેન્દ્ર હતું. નાનપણાથી જ તઓ તજસ્વી, બુદ્ધિમાન તેમજ શક્તિશાળી હતા. તેમણે એક શક્તિશાળી આખલાને બે શિંગડાં પકડી પછાડ્યો હતો. રામકૃષ્ણ પરમહંસના શિષ્ય બન્યા પછી પરમહંસે તેમને "વિવેકાનંદ" નામ આપ્યું. દરિદ્રનારાયણની સેવા તેમનો જીવનમંત્ર હતો.

(7) નિકિતા - તે ગૌતમ ગોત્રમાં થયેલા આરુણિ (ઉદ્ધારક) ઋષિનો પુત્ર હતો. ઉદ્ધારક ઋષિએ યજ્ઞ કર્યો. તેમણે ઘરડી ગાયો દાનમાં આપવા માંડી. “આપ મને કોને આપો છો?” તેણે પિતાને પૂછ્યું. પિતા મૂંઝાયા. ગુસ્સે થયા. “યમને” તેમણે જવાબ આપ્યો. નિકિતા યમ પાસે ગયો. યમ નિકિતા ઉપર પ્રસંગ થયા તેમણે નિકિતાને ત્રણ વરદાન આપ્યા.

(8) લવ - તે ભગવાન શ્રીરામનો નાનો પુત્ર હતો. સીતાની કુખે તેનો જન્મ વાલ્મીકિ ઋષિના આશ્રમમાં થયો હતો. લવ અને તેના ભાઈ કુશે શ્રીરામના અશ્વમેધ યજ્ઞના ઘોડાને રોકીને શ્રીરામની સેનાને પડકારી હતી.

(9) ઉપમન્યુ - ઉપમન્યુ ધૌમ્ય ઋષિનો શિષ્ય હતો. તેને આશ્રમની ગાયો ચારવાનું કામ સોંખ્યું હતું. આકડાનું દ્વધ અંખમાં પડવાથી તે અંધળો થતાં કુવામાં પડ્યો. ગુરુએ તેને કુવામાંથી બહાર કાઢ્યો હતો. અધિનીકુમારોની કૃપાથી તે ફરીથી દેખતો થયો હતો.

THANKS

FOR WATCHING